

POSODOBITEV NEPN

2. SKLOP POSVETOVANJA Z JAVNOSTJO (POMLAD 2023)

SPLETNO POSVETOVANJE (Dokument za razpravo z vprašanji)

Spletno posvetovanje je namenjeno posvetovanju s splošno in strokovno javnostjo, in sicer glede predlaganih usmeritev in ciljev v prvem osnutku posodobitve NEPN. Poteka prek [spletne ankete](#) od **3. aprila do vključno 3. maja 2023** (30 dni).

Ozadje

Vlada Republike Slovenije je 27. februarja 2020 sprejela celoviti nacionalni energetske in podnebni načrt Republike Slovenije (NEPN), ki je bil tudi predložen Evropski komisiji, skladno z Uredbo EU 2018/1999 o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepov.

- [Celoviti nacionalni energetske in podnebni načrt Republike Slovenije](#), 28. februar 2020

S sprejemom NEPN, ki predstavlja enega od gradnikov mehanizma upravljanja z energetske unijo, je Slovenija določila svojo politiko in medsektorski načrt ukrepov Slovenije za njeno izvajanje na petih razsežnostih energetske unije, ki so tesno povezane in se vzajemno krepijo:

- energetske varnost;
- notranji trg energije;
- energetske učinkovitost;
- razogljičenje ter
- raziskave, inovacije in konkurenčnost.

Sprejeti NEPN Slovenije pokriva prvo desetletno obdobje, 2021-2030, s pogledom do 2040, predstavlja pregled nad obstoječim stanjem energetskega sistema in določa nacionalne cilje za vsako od petih razsežnosti energetske unije ter ustrezne politike in medsektorske ukrepe za izpolnitev teh ciljev. V njem je posebna pozornost posvečena ciljem za leto 2030 za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, energijo iz obnovljivih virov, energetske učinkovitost in elektroenergetske medsebojne povezanost.

Skladno z Uredbo (EU) 2018/1999 so države članice dolžne Komisiji predložiti osnutek posodobitve NEPN do 30. junija 2023 in sprejeto posodobitev NEPN do 30. junija 2024. Spomladi 2022 se je tako začel proces posodobitve NEPN, ki bo potekal v letih 2022-2024 in bo obsegal:

1. poročanje o izvajanju sprejetega NEPN,
2. posodobitev strokovnih podlag za pripravo posodobitve NEPN,

3. posodobitev NEPN,
4. oblikovanje in vodenje podnebnega in energetskega dialoga na več ravneh.

V obdobju od maja 2022 do junija 2024 bodo skladno z aktivnostmi NEPN in [Okvirnim načrtom sodelovanja z javnostjo](#) (junij 2022) potekalo več sklopov posvetovanja z javnostjo.

Jeseni 2022 (od avgust do decembra 2022) je že potekalo prvo predhodno posvetovanje z javnostjo glede posodobitve NEPN, ki je bilo osredotočeno predvsem na oblikovanje predlogov ciljev in usmeritev za posodobitev NEPN. Poleg javne predstavitve, ki je potekala 28. septembra 2022, so potekali spletno posvetovanje (od 26. avgusta do 21. oktobra 2022) in niz ciljnih tematskih posvetov (od 20. oktobra do 15. decembra).

Na podlagi prejetih odgovorov v spletnem posvetovanju je bila pripravljena [Analiza spletnega posvetovanja glede posodobitve NEPN \(avgust-oktober 2022\)](#), januar 2023, na podlagi izvedenih ciljnih tematskih posvetov z deležniki pa je bilo pripravljeno [Poročilo o izvedbi strokovnih posvetov glede posodobitve NEPN \(oktober-december 2022\)](#), januar 2023. Več informacij, vsa gradiva in poročila o izvedenih aktivnostih posvetovanja z javnostjo (jesen 2022) so na voljo na spletni platformi NEPN ([Preliminarno posvetovanje z javnostjo \(jeseni 2022\)](#))

Glavna sporočila spletnega posvetovanja in ciljnih tematskih posvetov so bila v največji možni meri smotrno upoštevana pri posodobitvi strokovnih podlag za NEPN in pri pripravi prvega osnutka posodobitve NEPN, ki se osredotoča na posodobitev ciljev in usmeritev NEPN.

Glavni izzivi in usmeritve za posodobitev NEPN

Velik izziv pri posodobitvi NEPN je oblikovanje novih izhodišč in vhodnih modelskih podatkov glede na aktualne izredno dinamične in zelo spremenjene razmere na globalnih energetskih in drugih trgih v obdobju po pandemiji Covid-19 ter oboroženega spopada v Ukrajini (projekcije BDP in industrijske proizvodnje, cen energentov in CO₂ kuponov, razvoja in razpoložljivosti novih tehnologij, surovin, energetskih virov idr.). V tej luči bo treba med drugim upoštevati odločitev Slovenije o izstopu iz premoga najkasneje v letu 2033, dvig podnebnih in energetskih ciljev EU do leta 2030 (»Pripravljeni na 55«) ter dodatnih zakonodajnih sprememb paketa »REPowerEU«, ki so trenutno v rednem zakonodajnem postopku, ter pospešitev zelenega prehoda.

Ključna razvojna usmeritev pri posodobitvi NEPN bo še naprej povečanje energetske učinkovitosti v vseh sektorjih »Energy efficiency first« ter opuščanje fosilnih virov, kjer bo ključna uporaba OVE in nizkoogljičnih virov.

Čeprav je posodobitev NEPN, ki je pred nami, prvenstveno usmerjena v obdobje do leta 2030, je treba kratkoročne ukrepe načrtovati povezano z dolgoročnimi usmeritvami

podnebne nevtralnosti do najkasneje leta 2050, zato bo dobro povezovanje ukrepov v obdobju do leta 2030 in do leta 2040 z doseganjem dolgoročnih ciljev do leta 2050 ena ključnih usmeritev. V tej luči je relevantno tudi vprašanje, ali lahko in želi Slovenija podnebno nevtralnost doseči že pred letom 2050.

Slovenija se sooča tudi z velikim izzivom izvedbenega primanjkljaja pri izvajanju številnih akcijskih dokumentov, zato bo eden ključnih poudarkov pri posodobitvi NEPN izboljšanje oblikovanja ukrepov, s ciljem zagotoviti njihovo polno izvajanje.

Ves čas priprave osnutka posodobitve NEPN želimo skladno z Okvirnim načrtom sodelovanja z javnostjo voditi proaktivni in intenzivni dialog s strokovno in širšo javnostjo.

Posvetovalni dokument je bil objavljen v petek, 31. marca 2023, na spletni strani NEPN: [Posvetovalni dokument - Scenariji posodobitve NEPN](#), marec 2023

V nadaljevanju izpostavljam nekatere ključne elemente glede ciljev in usmeritev za posodobitev NEPN do 2030 in s pogledom do 2040 po posameznih razsežnostih NEPN, skupaj z vprašanji za posvetovanje. Vljudno vabljeni, da podate predloge in mnenja, ki nam bodo v pomoč in usmeritev pri pripravi drugega osnutka posodobitve ciljev in usmeritev NEPN.

1. RAZSEŽNOST ENERGETSKE UNIJE: RAZOGLIČENJE

(Zmanjševanje emisij toplogrednih plinov v ne-ETS sektorju)

Skladno z Uredbo (EU) o delitvi bremen (Uredba (EU) 2018/842 z dne 30. maja 2018) je Slovenija do leta 2030 dolžna doseči 15 % zmanjšanje emisij toplogrednih plinov (TGP) (glede na leto 2005) v t.i. ne-ETS sektorju. Ta cilj smo si s prvotnim NEPN zastavili višje in sicer na 20 %, kar je bilo s strani Komisije ocenjeno kot bolj ambiciozno. V luči višjega cilja zmanjšanja emisij na ravni EU do 2030 (cilj se je iz -40 % povišal na vsaj -55 %) je v okviru prenove omenjene uredbe predlagano zvišanje cilja za Slovenijo na -27 %.

Predhodno (spletno) javno posvetovanje (jesen 2022) je pokazalo, da so odgovori glede cilja (v sektorju ne-ETS) do leta 2030 precej enakomerno porazdeljeni – del respondentov meni, da je predlagani cilj (27 % do 2030) ustrezen, del jih meni, da bi morala biti Slovenija bolj ambiciozna. Deljenost glede višine cilja je možno razbrati tudi znotraj posameznih sektorjev. Respondenti so bili glede tega, kakšno usmeritev (v sektorju ne-ETS) naj si do 2030 (in 2040) zastavi Slovenija, deljeni, pri čemer je iz podanih odgovorov v nekoliko večji meri možno razbrati poziv k večji ambicioznosti. Iz odgovorov je v tej luči možno razbrati tudi usmeritev k bolj ambicioznim ciljem, politikam in ukrepom na področju prometa in kmetijstva.

1. Prosimo, ocenite, v kolikšni meri podpirate naslednje predlagane usmeritve oz. ukrepe (zelo podpiram – podpiram – ne podpiram – sploh ne podpiram – ne vem):

a) Opustitev vse rabe premoga v Sloveniji najkasneje do leta 2033 - **Zelo podpiram**

- b) Pospešeno opuščanje tekočih goriv za ogrevanje (ELKO, UNP) - **Zelo podpiram**
- c) Bistven dvig kakovosti in možnosti javnega potniškega prometa - **Zelo podpiram**
- d) Elektrifikacija osebnega prometa - **Podpiram**

2. Prosimo, če kratko pojasnite vaše stališče (priporočeno 100-300 besed).

Odgovor:

Pri že doseženem 1,1 °C segrevanju **ekstremne posledice podnebnih sprememb že čutimo povsod po svetu, podnebna tveganja, vključno s tveganji za nepopravljive posledice, pa se povečujejo z vsakim dodatnim zvišanjem globalne temperature.** Zadnje poročilo IPCC ugotavlja, da je cilj 1,5 °C še vedno možno doseči, a se čas za ukrepanje hitro izteka. Potrebno je takojšnje in trajno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov - globalne emisije po letu 2025 ne smejo več naraščati, do leta 2030 jih je treba prepoloviti in doseči neto ničelne emisije do leta 2050. Trenutno **cilji držav niso zadostni za doseg tega cilja.** To velja tudi za cilje EU in s tem Slovenije. V skladu z opozorili IPCC in z upoštevanjem svoje zgodovinske odgovornosti in zmožnosti ukrepanja bi morala EU svoje emisije do leta 2030 zmanjšati za vsaj 65 % glede na leto 1990 in podnebno nevtralnost doseči do leta 2040.

Zato je treba proces posodobitve NEPN-a izkoristiti za **uskladitev nacionalnih podnebnih ciljev zavezami Pariškega sporazuma in s ciljem omejitve globalnega segrevanja na 1,5 °C glede na predindustrijsko obdobje.** Zgolj uskladitev ciljev z zakonodajnim svežnjem »Pripravljeni na 55« torej ne zadostuje. Več študij kaže, da je višje cilje možno doseči ter da pravočasno in ambiciozno ukrepanje pomeni tudi **nižje stroške reševanja podnebne krize** v primerjavi z odlašanjem.

V mreži Plan B **podpiramo čimprejšnjo opustitev rabe premoga** in menimo, da je skrajni rok za **opustitev rabe premoga v Sloveniji leto 2030.** To izhaja iz ugotovitev IPCC in je v skladu z načelom skupne vendar različne odgovornosti držav za naslavljanje podnebnih sprememb. Zgodovinsko smo razvite države prispevale več k podnebni krizi in imamo hkrati večjo zmožnost ukrepanja, zato je tudi z vidika pravične tranzicije opustitev rabe premoga do leta 2030 nujna.

Kljub temu, da se vprašanje tukaj nanaša na ne-ETS sektorje, že na tem mestu izpostavljamo, da lahko pričakujemo, da bo zaradi finančne situacije TEŠ zaprtje TEŠ potrebno še pred letom 2030. **Zato mora NEPN predvideti in načrtovati tudi to možnost in pri tem posebno pozornost nameniti načelu pravične tranzicije.**

Podpiramo tudi pospešeno opuščanje tekočih goriv za ogrevanje. Podpiramo ukrepe v energetske učinkovitost (prenova stavb) in elektrifikacijo ogrevanja, pri čemer mora biti potrebna električna energija pridobljena iz obnovljivih virov energije.

Za uspešno dekarbonizacijo prometa moramo graditi hkrati tri stebre:

1. URE in zmanjšanje motorne prometne aktivnosti v obsegu, kot ga poznamo danes (z inovativnimi praksami, integracija s prostorsko politiko, davčna politika ipd.),
2. Ukrepi trajnostne mobilnosti (peš, kolo, učinkovit JPP, multimodalnost, tovor na železnice),
3. Alternativna goriva. V cestnem prometu je učinkovita predvsem neposredna elektrifikacija. Pomembna je nadgradnja in menjava voznega parka mestnih in medkrajevnih avtobusov na

plin, dizel in bencin z električnimi oz. se ohranijo avtobusi na bioplina ob deponijah, ki se že napajajo s tem gorivom.

(Razvoj obnovljivih virov energije)

Slovenija si je s sprejetjem prvotnega NEPN zastavila cilj, da na področju obnovljivih virov energije (OVE) doseže vsaj 27 % delež do leta 2030, kar je Komisija ocenila kot neambiciozno (njeno priporočilo je bilo 37 %). Slovenija cilj do leta 2020 (25 %) ni dosegla z lastnimi ukrepi in je morala dokupiti statistični prenos, da ga je dosegla, sicer bi lahko sledila finančna kazen. V luči višjega cilja zmanjšanja emisij TGP na ravni EU do 2030 se bo določil tudi višji cilj EU do 2030 na področju OVE, h kateremu bomo morale države članice ustrezno prispevati, da se ga doseže. V okviru paketa »Pripravljeni na 55« je bil predlagan cilj na ravni EU 40 %. V luči vojne v Ukrajini je bil zaradi zmanjševanja odvisnosti od ruskega plina predlagan še višji cilj OVE na ravni EU (45 %). Ta predlog višjega cilja OVE do 2030 na ravni EU je predmet pogajanj med Svetom EU in Evropskim parlamentom v rednem zakonodajnem postopku (marec 2022: Svet se zavzema za cilj 40 %, Evropski parlament za cilj 45 %). K nedvomno višjemu cilju bomo morale države članice ustrezno prispevati, kar pomeni tudi višje nacionalne OVE cilje do 2030 za vse države članice. Uradne ocene za Slovenijo ni, ocenjujemo pa, da bi lahko bil Sloveniji priporočen cilj med 40 in 45 % OVE do leta 2030.

Predhodno (spletno) javno posvetovanje (jesen 2022) je pokazalo, da so odgovori glede cilja na področju OVE do 2030 (in 2040) precej razpršeni in nakazujejo na določeno polarizacijo usmeritev med večjo in manjšo ambicioznostjo, pri čemer je večina energetskih podjetij (v nasprotju s tem) za srednjo ambicioznost. Respondenti so podali različne usmeritve, pri čemer se nakazuje, da zagovorniki rabe jedrske energije zagovarjajo usmeritev v manj ambiciozen OVE cilj do 2030. Polarizacija respondentov se glede ambicioznosti cilja do leta 2040 še krepi. V nekoliko večji meri je sicer možno razbrati poziv k bolj ambiciozni usmeritvi na področju OVE do leta 2030 in 2040.

Povečanje rabe OVE je ob znatnem zmanjšanju porabe energije in učinkoviti rabi energije ključni ukrep za razogljičenje ter povečanje strateške zanesljivosti in zmanjšanje uvozne odvisnosti pri oskrbi z energijo v Sloveniji.

3. Prosimo, ocenite, v kolikšni meri podpirate naslednje predlagane usmeritve oz. ukrepe (zelo podpiram – podpiram – ne podpiram – sploh ne podpiram – ne vem):

- a) Prednostno usmeritev v OVE pri proizvodnji električne energije, kjer je treba zagotoviti ustrezno diverzifikacijo – mešanico različnih virov in tehnologij – SE, VE, HE, lesna biomasa, geotermalna energija idr. - **Podpiram**
- b) Pospešen razvoj vetrne energije v Sloveniji, kjer v primerjavi z drugimi državami članicami EU Slovenija zelo zaostaja - **Podpiram**

- c) Pospešeno uvajanje hranilnikov energije – predvsem črpalnih hidroelektrarn, baterij, hranilnikov toplote idr., ki bodo omogočali izkoriščanje večjega obsega nestabilnih virov OVE (sončne in vetrne energije) - **Podpiram**
- d) Učinkovito in nizkoemisijsko uporabo lesne biomase v sproizvodnji (industrija in SDO) in za ogrevanje stavb na območjih z redkejšo poselitvijo - **Ne podpiram**
- e) Razvoj kapacitet za proizvodnjo biometana in vodika iz OVE - **Podpiram**

4. Prosimo, če kratko pojasnite vaše stališče (priporočeno 100-300 besed).

Odgovor:

*Za Slovenijo bo bistveno, da do leta 2030 nadoknadimo zaostanke na področju OVE, predvsem sončne in vetrne energije, saj smo po novo inštaliranih kapacitetah iz sonca in vetra na repu držav EU. To je še toliko bolj pomembno, saj moramo do leta 2030 z obnovljivimi viri nadomestiti ves premog, do leta 2035 pa še plin. V tem kontekstu je potrebno **bistveno zvišati trenutno predviden cilj na področju OVE (30 - 35 %)**. Višji cilj bo bistveno lažje uresničljiv ob ambicioznejših ukrepih za skupno zmanjšanje porabe energije, zlasti v sektorjih promet in industrija, kjer so potenciali za zmanjšanje porabe zelo veliki.*

*Energetski scenariji **skladni z zavezami Pariškega sporazuma**, ki sta jih za območje EU pripravila ClimAct¹ in Climate analytics², predvidevajo **precej višji cilj (50 %) od cilja sprejetega na ravni EU (42,5 %)**. Zato mora tudi Slovenija skladno z znanstvenimi dognanji in mednarodnimi zavezami **določiti bistveno višji cilj**. Izmed trenutno predvidenih scenarijev predstavljenih v okviru javne predstavitve, v Plan B **podpiramo 100 % OVE scenarij brez novih velikih HE**, saj imajo predvideni projekti izgradnje novih HE bistven negativen vpliv na okolje ter obstajajo primernejše in cenejše alternative (SE in VE).*

*Pri prednostni usmeritvi v OVE pri proizvodnji električne energije je potrebno zagotoviti **smiselno umeščanje OVE v prostor ob upoštevanju varstvenih kategorij**. Primarno je potrebno izčrpati območja, kjer ni bistvenega nasprotovanja glede umeščanja OVE (zlasti SE), tako z vidika učinkovite rabe prostora, kot izčrpanja obstoječih prostih kapacitet na prenosnem in distribucijskem omrežju ter ustreznega usmerjanja investitorjev na primerne lokacije.*

*Pri umeščanju naj se **izključijo območja Natura 2000** ter naravni parki in rezervati, opredeljene poti selitve ptic in druga območja, ki so bila opredeljena na podlagi kart občutljivosti, razen umetnih in grajenih površin, ki se nahajajo na teh območjih, kot so strehe, parkirišča ali prometna infrastruktura.*

*To je še toliko pomembneje, saj mora NEPN z ukrepi ustrezno naslavljati tudi **doseganje ciljev iz Biodiverzitetne strategije EU do leta 2030**. Kar pomeni, da morajo vsi ukrepi v največji možni meri prispevati k zmanjševanju biodiverzitetne krize. Dodatno je eden izmed bistvenih imperativov prenove NEPN uporaba temeljnega principa ne povzročanja škode (ang. do no significant harm).*

*Pri usmeritvi v OVE je potrebno zagotoviti **bistveno vlogo skupnostnih energetskih projektov**. Zagotoviti je potrebno odpravo administrativnih ovir pri implementaciji skupnostnih energetskih*

¹ <https://www.pac-scenarios.eu/pac-scenario/how-a-europe-on-track-of-meeting-the-15c-would-look-like.html>

² <https://climateanalytics.org/media/1-5pathwaysforeu27-2022.pdf>

projektov in vzpostavitev sistemskega mehanizma za trajno administrativno in finančno podporo skupnostnim energetskega projektom. Ti projekti so posebej pomembni, saj omogočajo vključitev energetske revnih v preskrbo s čisto energijo in prinašajo pozitivne učinke na lokalne skupnosti. Takšni ukrepi omogočajo sočasno zasledovanje ciljev hitrejšega ambicioznega zelenega prehoda ter prispevajo k sistemskemu naslavljanju energetske revščine in drugih socialnih ranljivosti.

Kot ugotavlja Nacionalno dvoletno poročilo o izvajanju NEPN, bo **distribucijsko omrežje** postalo **glavno ozko grlo** zelenega prehoda. Zato je potrebno na podlagi ugotovitev poročila SODO **pripraviti celosten akcijski načrt krepitve in nadgradnje distribucijskega omrežja** s prioriteto listo lokacij in ukrepov, na območjih kjer obstajajo največje potrebe za priklop na omrežje. Torej na lokacijah kjer obstaja veliko povpraševanje, pa zaradi tehničnih omejitev prihaja do večjega števila zavrženih vlog.

*Pospešeno uvajanje hranilnikov energije podpiramo, smo pa zadržani do črpalnih HE, saj so možnosti za neproblematično umeščanje HE zelo omejene (glede na osnutek končnega poročila projekta RES Slovenija predvidoma 2 HE nad 10 MW na alternativnih območjih z višjim tveganjem). Tudi umeščanje manjših (črpalnih) HE je omejeno, kar je že ovrednotil NEPN (str. 143 do 145) na podlagi Analize omejitev umeščanja malih hidroelektrarn z vidika varstva narave z usmeritvami za nadaljnje načrtovanje, Strokovna podlaga za prenavo Akcijskega načrta za obnovljive vire energije (obdobje 2010–2020), Aquarius, avgust 2015. **Zato je možno podpirati črpalne HE samo v obsegu, kot ga je že predvidel NEPN.***

*Menimo, da je zaradi velike nesigurnosti glede razvoja tehnologij, neutemeljeno in nepošteno postavljati **visoke cilje glede rabe OVE v prometu za posamezne nepreverjene energente** (sintetični plini, napredna biogoriva, vodik), ker lahko pomenijo signal za razvoj nekaterih (dragih) tehnologij, kljub temu, da so neučinkovite. **OVE v prometu mora temeljiti na neposredni elektrifikaciji**, delež biogoriv se mora zaradi njihove škodljivosti za podnebje, biodiverzitetu in prehransko varnost zmanjševati, biogoriva na osnovi poljščin je potrebno čimprej odpraviti.*

*Potencial naprednih biogoriv iz trajnostnih surovin je nizek, zaradi ne dovolj strogo zastavljenih trajnostnih meril in nesledenja izvoru, pa zanje lahko uporabljajo tudi netrajnostne surovine. Poleg tega so izredno draga. Ne zagovarjamo vodika in e-goriv v cestnem prometu, saj je pri njih izkoristek energije slabši in še vedno vplivajo na onesnaženost zraka. Ob tem dodajamo, da bo doseganje višjih ciljev OVE v prometu **bistveno lažje ob ambicioznejših ukrepih za zmanjšanje porabe energije v prometnem sektorju**, kjer bo ključno vlogo igrala krepitev JPP. Tako se zmanjša tudi absolutna količina OVE, ki jo moramo zagotoviti v prometu.*

***Glede geotermalne energije** bi bilo potrebno njenemu **potencialu posvetiti več pozornosti**. Žal projekt RES Slovenija tega proizvodnega potenciala ni ocenil zaradi nedostopnosti podatkov, ki so v zasebni lasti (HSE d.o.o., Petrol d.o.o., Nafta Lendava d.o.o. in Geološki zavod Slovenije), pripravljene pa geotermične karte, ki prikazujejo možna območja pridobivanja električne energije iz geotermalnih elektrarn. Predvsem pa pri prebivalcih še bolj spodbujati ogrevanje na geotermalne črpalke.*

***Sežiganje lesne biomase pomeni velik dodaten pritisk na gozdove**. Prispeva k onesnaženosti zraka, negativno vpliva na biotsko raznovrstnost in pospešuje podnebne spremembe. Argument ogljične nevtralnosti sežiganja lesne biomase, na katerem temeljijo EU politike, ne drži. Pri kurjenju biomase prihaja do izpustov ogljika, ki se z obnovo iste količine in vrste biomase (ponovno rastjo) povrnejo,*

vendar pride pri tem do časovnega zamika tudi do 100 let. Nekatere rabe lesne biomase za proizvodnjo energije dokazano povzročajo višje emisije CO₂ kot energija iz fosilnih goriv. Za nižanje emisij iz energetike sežiganje lesne biomase torej ni uporabna strategija v času, ko je potrebno takojšnje zmanjšanje emisij CO₂.

Izrecno nasprotujemo rabi biomase v termoelektrarnah, saj je kurjenje lesa za proizvodnjo električne energije izredno neučinkovit proces. Pri proizvodnji enake količine električne energije les v ozračje izpusti štirikrat več ogljika kot plin in poldrugič več kot premog. Zaradi neučinkovitosti je raba lesne biomase za proizvodnjo električne energije še posebej draga. Les je preveč dragocena dobrina, da bi ga takoj sežgali. Najprej ga je treba uporabiti v dolgoživečih produktih in ga zažgati šele, ko se ga ne da uporabiti drugače. Uporaba biomase za energijo ne sme nadomestiti drugih uporab biomase, predvsem pa jo je potrebno uporabljati le v najbolj učinkovitih tehnologijah z večjimi izkoristki.

Gozdovi so več kot le skupek dreves, več kot le surovina, ki jo lahko izmerimo v kubičnih metrih. Gozdovi niso obnovljiv vir energije, ampak ekosistemi, ki ga sestavljajo glive, rastline in živali. Gozda ne moremo nadomestiti, lahko nadomestimo le drevesa. **Biomasa naj se kot energetska vir uporablja v skupnostih, kjer se zaradi naravnih danosti tehnologije drugih OVE težje implementira, trajnostno pridobljene lokalne biomase pa je na pretek.** Prav tako naj se pri uporabi biomase za energetske namene uporablja le najboljša dostopna tehnologija, vključno s filtri za preprečevanje uhajanja zračnih onesnaževal v okolje. Pri uporabi biomase v energetske namene zagovarjamo zgolj uporabo biomase, ki je pridobljena na trajnosten način, kar pomeni, da pridobljena biomasa ne zmanjšuje biotske raznovrstnosti območij, njena količina pa se v isti obliki obnovi.

Trenutno sta uveljavljena dva glavna načina za proizvodnjo trajnostnega biometana: pridobivanje bioplina iz anaerobne presnove in pridobivanje s sintezo zelenega vodika in CO₂. V obeh primerih v Sloveniji opazamo velike omejitve. Količina trajnostne (odpadne) biomase za anaerobno presnovo je močno omejena. Zaenkrat smo tudi daleč od doseganja znatnih količin presežne električne energije iz OVE za proizvodnjo zelenega vodika. **Biometan, ki temelji na energetskih rastlinah ali na konvencionalnem vodiku, ni trajosten in ga ne bi smeli podpirati.**

2. RAZSEŽNOST ENERGETSKE UNIJE: ENERGETSKA UČINKOVITOST

Slovenija si je s sprejetjem NEPN zastavila cilj, da na področju učinkovite rabe energije (URE) zmanjšala rabo energije za vsaj 35 % do leta 2030, tj. rabo primarne energije na dobrih 72 TWh (6.356 ktoe); rabo končne energije na 55 TWh (4.717 ktoe), kar je Komisija ocenila kot skromno ambiciozen oz. nizko ambiciozen cilj. V luči višjega cilja zmanjšanja emisij TGP na ravni EU do 2030 se bo določil tudi višji cilj EU do 2030 na področju učinkovite rabe energije, h kateremu bomo morale države članice ustrezno prispevati, da se ga doseže. V okviru paketa »Pripravljeni na 55« je Komisija najprej predlagala cilj URE na ravni EU do 2030 v višini 9 % glede na referenčni scenarij iz leta 2020 (kar ustreza 36 % za rabo končne energije in 39 % za rabo primarne energije glede na osnovni scenarij iz leta 2007). Maja 2022 je Komisija v okviru načrta REPowerEU predlagala zvišanje cilja URE na ravni EU do 2030, in sicer na od 9 % do 13 %.

Predhodno (spletno) javno posvetovanje (jesen 2022) je pokazalo, da so kvantitativni odgovori glede cilja na področju URE do leta 2030, upoštevajoč višji cilj EU in vojno v Ukrajini ter s tem povezan vpliv na energetska varnost, precej razpršeni. Glede cilja URE do leta 2040 pa odgovori respondentov v nekoliko večji meri kažejo na srednje ambiciozen cilj. Nekoliko drugače je iz podanih kvalitativnih odgovorov v veliki meri (bistveno večji kot pri vprašanih glede usmeritev za emisijske in OVE cilje) mogoče ugotoviti podporo bolj ambiciozni politiki na področju URE. Iz odgovorov je bilo mogoče razbrati bistveno bolj enoten poziv k ambiciozni usmeritvi na področju URE do 2030 in 2040, pri tem je manjši del respondentov pozval tudi k oblikovanju ciljev, ki bodo »realni« in dosegljivi.

Svet in Parlament sta 10. marca 2023 v rednem zakonodajnem postopku dosegla začasni politični dogovor o zmanjšanju porabe končne energije na ravni EU za 11,7 % do leta 2030. Na podlagi tega je določena zgornja meja porabe končne energije v EU, in sicer 763 milijonov ton ekvivalenta nafte, za primarno porabo pa 993 milijonov ton ekvivalenta nafte. Omejitev porabe končne energije bo zavezujoča za vse države članice skupaj, cilj porabe primarne energije pa bo okvirni. Formula za izračun nacionalnih prispevkov k cilju (opredeljena v Prilogi I k predlogu) bo okvirna, z možnostjo 2,5-odstotnega odstopanja.

5. Prosimo, ocenite, v kolikšni meri podpirate naslednje predlagane usmeritve oz. ukrepe (zelo podpiram – podpiram – ne podpiram – sploh ne podpiram – ne vem):

- a) Pospešeno prenovo stavb v gospodinjstvih - **Zelo podpiram**
- b) Intenzivno prenovo javnih stavb - **Zelo podpiram**
- c) Pospešen in učinkovit zeleni prehod v industriji - **Zelo podpiram**
- d) Povečanje letnih prihrankov v okviru sheme obveznega zagotavljanja prihrankov dobaviteljev energije - **Zelo podpiram**
- e) Povečanje učinkovitosti pri oskrbi z energijo (SPTE, izgube omrežij, povezovanje sektorjev idr.) - **Podpiram**
- f) Usposabljanje, ozaveščanje in motivacijo za URE - **Podpiram**
- g) Koncept zadostnosti (ang. *sufficiency*) – doseganje blaginje in kvalitete življenja z manj materialno intenzivnimi storitvami (energija, surovine idr.) - **Zelo podpiram**

6. Prosimo, če kratko pojasnite vaše stališče (priporočeno 100-300 besed).

Odgovor:

*Načelo "energetska učinkovitost na prvem mestu" mora postati ključna prioriteta pri ukrepanju. Izvesti moramo vse tehnično in ekonomsko izvedljive ukrepe za zmanjšanje rabe energije. Pri tem bo bistveno doseganje večjih prihrankov energije tudi preko prenove javnih stavb in stavb v gospodinjstvih, zaradi potrebe po doseganju višjih ciljev (Pripravljeni na 55 in RePowerEU). **Ne smemo pa ostati zgolj pri doseganju ciljev EU, saj moramo glede na znanstvene ugotovitve in pravočasno razogljichenje skladno s Pariškim sporazumom doseči precej večje zmanjšanje rabe energije od trenutno predvidenih novih EU ciljev - tj. najmanj 20 % glede na referenčni scenarij 2020.***

Za doseganje s Pariškim sporazumom skladnih ciljev bi morali na ravni EU stopnjo prenov stavb povečati iz **1 % na 3 % letno**, od tega pa zagotoviti 70 % celovitih prenov, ki bi potrebo po energiji v prenovljenih stavbah zmanjšale za 60 %. Opomba: podatki iz s pariškim sporazumom usklajenega scenarija razogljivenja EU (PAC scenarij), ki sta ga pripravila CAN EU in EEB. Dodatni ukrepi na področju javnih stavb bodo pomembni tudi z vidika trenutnega nedoseganja ciljev na tem področju.

Aktivna in ambiciozna politika URE ter zmanjšanja rabe lahko izrazito pozitivno vpliva na našo uvozno odvisnost, izdatke za nakup fosilnih goriv in povečuje delež OVE v strukturi rabe energije. Kot ugotavlja Celovito nacionalno podnebno in energetska poročilo (2023) bodo dodatni napor potrební na področju **izvajanja ukrepov usmerjenih v ranljive dele prebivalstva**, s čimer lahko bistveno prispevamo tudi k naslavljanju energetske revščine.

Industrija:

Po podatkih Agencije za energijo bi zavezanci za energetske preglede v primeru izvedbe ukrepov, ki so bili identificirani v okviru energetskih pregledov, lahko prihranili 5400 GWh ur energije. (vir letno poročilo Agencije, stran 275). Omenjeni potencial prihrankov predstavlja približno 10 % vse energije, ki smo jo porabili v letu 2019. K zmanjšanju rabe energije morajo prispevati v vsi sektorji - glede na to, da je za zeleni prehod v industriji **na voljo veliko finančnih sredstev**, hkrati pa obstaja **velik potencial za ukrepe URE in zmanjšanje rabe**, zato je pospešen in ambiciozen zeleni prehod v industriji ključnega pomena.

Projekcije porabe energije v industriji (https://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/nepn/javnost/tematski_posveti/posvet_nepn_p2_apr2023.pdf) na katerih temeljijo scenariji za posodobitev NEPN (str. 17, 18), predvidevajo rast proizvodnje energetske intenzivnih produktov (cement, papir, jeklo, kemikalije...) do leta 2050 in s tem tudi končne rabe energije, in sicer naj bi se ta v industriji povečala za 3,1 % do leta 2030 in 13,1 % do leta 2050. Takšen trend je okoljsko nevzdržen, otežuje zasledovanje podnebnih ciljev in nas ne vodi v družbo, ki bi temeljila na zadostnosti. Vhodni podatki omenjenih projekcij temeljijo na načrtih podjetij samih in ne na družbenih potrebah, zato je treba scenarij za industrijo pripraviti ponovno, upoštevajoč potrebo po načrtovanem sistemskem zmanjšanju porabe materialov v skladu z dejanskimi družbenimi potrebami in okoljskimi omejitvami.

Eksplicitno naj izpostavimo še nesprejemljivost predvidenega povečanja proizvodnje cementa v naslednjih desetletjih, saj je Občinski svet občine Kanal ob Soči na izredni seji 11.4.2023 soglasno glasoval proti kakršnemu koli povečanju proizvodnje v cementarni Salonit Anhovo (edini v državi). Številne študije, na katere že dolgo opozarjajo prebivalci občine, zdravniki in drugi strokovnjaki, namreč kažejo na izrazite negativne vplive emisij iz cementarne na zdravje ljudi in naravo, ti pa bi se ob nadaljnjem povečanju proizvodnje samo še krepili.

Pri tem bo na področju gospodarstva in industrije **bistveno usmerjanje spodbud izključno v zelene tehnologije in dejavnosti, ki so strateškega pomena za zeleni prehod** (ne podpiramo pa nekaterih tehnologij - tj. CCS in CSU), kar bo terjalo **reformo sistema dodeljevanja spodbud na pristojnem ministrstvu**, ki jo naj opredeli NEPN. Ozelenitev gospodarstva je pomembna tako z vidika konkurenčnosti gospodarstva (ohranitev ali krepitev položaja podjetij na trgu, nižji stroški za energente in surovine) kot tudi učinkovite rabe javnih sredstev, kjer pristojno ministrstvo za finance napoveduje

končanje politike helikopterskega dodeljevanja spodbud. Usmeritev spodbud za gospodarstvo izključno v zelene tehnologije in sektorje je skladna tudi [napovedjo Evropske komisije](#) o oblikovanju t.i. Green deal industrial action plan-a.

Kar se tiče ozaveščanja, usposabljanja in motivacije za URE, takšne aktivnosti podpiramo. Ozaveščanje in usposabljanje mora biti prednostno usmerjeno v deležnike iz javnega sektorja, industrije in storitvenih sektorjev. Potrebno je **nasloviti izvedbeni primanjkljaj** na tem področju. Ozaveščanje gospodinjstev in posameznikov je sicer dobrodošlo, vendar manj pomembno od ozaveščanja drugih deležnikov. Ozaveščanje posameznikov, gospodinjstev je najbolj potrebno na področju mobilnosti - aktivna mobilnost, raba JPP, opustitev nepotrebnih poti, kjer je potencial za zmanjšanje rabe energije zelo velik.

Zadržek izražamo zgolj zato, ker **URE ne vključuje tudi ukrepov zmanjšanje (u)porabe energije** - to je npr. če gre nekdo na krajšo pot s kolesom, ne rabi proizvedene energije (zmanjša svojo porabo), če pa gre na isto pot z električnim avtom bo šlo za učinkovito rabo energije (glede na avto z motorjem na notranje izgorevanje). Menimo, da je primarno potrebno usposabljanje, ozaveščanje in motivacija za manjšo (u)porabo energije - torej, kadar je možno, da energije sploh ne rabi (tudi če so žarnice varčne, mogoče potrebuje, da gori ena, namesto pet).

Ukrep povečanja letnih prihrankov v okviru sheme (po Direktivi o učinkoviti rabi energije) se je izkazal za učinkovitega, zato podpiramo njegovo nadgradnjo z višjimi cilji. Pri nadgradnji ukrepa (in uredbe o zagotavljanju prihrankov energije) zagovarjamo ureditev, po kateri se bo del prihrankov zagotovil z ukrepi, ki naslavlja energetsko revščino, ranljive skupine ali socialna stanovanja, da se tudi skozi ta ukrep zagotovi podpora pravičnemu prehodu.

7. Kakšna je po vašem mnenju vloga koncepta zadostnosti (ang. sufficiency, tj. doseganje blaginje in kvalitete življenja z manj materialno intenzivnimi storitvami (energija, surovine idr.) za doseganje ciljev v Sloveniji in kako ga vpeljati v naš način življenja? (priporočeno 100-300 besed)

Odgovor:

Koncept zadostnosti zagovarja preobrazbo družbe in njenih potreb v smeri, ki terja manj materialno (energija, surovine, tla) intenzivnih storitev za doseganje blaginje. V primerjavi z energetsko učinkovitostjo, ki se v večji meri zanaša na tehnološke rešitve in s tem povezana tveganja, se zadostnost osredotoča na porabo energije, dobrin in storitev pri končnih porabnikih ter preučuje, kako te **potrebe zmanjšati na najmanjšo raven, ki zagotavlja blaginjo, in hkrati družbo ohranja znotraj parametrov planetarnih omejitev.**

Zato je potrebno scenarije v NEPN **dopolniti tudi s scenarijem zadostnosti**, ki mora ovrednotiti minimalne družbene potrebe po storitvah in dobrinah za zagotavljanje blaginje (in odpravljanje naraščajoče družbene neenakosti) ter oceniti, kako to zmanjšanje porabe vpliva na porabo energije in surovin v verigah, ki zagotavljajo oskrbo v vseh relevantnih sektorjih (energetika, promet, industrija,

kmetijstvo, široka raba, odpadki). S pripravo takšnega scenarija lahko dobimo vpogled v to kakšne so dejanske zmožnosti Slovenije za zmanjšanje rabe energije in emisij toplogrednih plinov.

Menimo, da je **v okviru obstoječih ukrepov malo aktivnosti** in bi bili potrebni **dodatni ukrepi** (str. 16 scenarija prenove NEPN), da se koncept zadostnosti lahko začne uveljavljati. Je pa nujen za bodočo Energetsko in snovno učinkovitost, ki je eden od kriterijev za vrednotenje scenarijev. Zadostnost zagotavlja nabor ukrepov in vsakdanjih praks, ki zmanjšujejo zahteve po energiji in drugih naravnih virih ali jih celo odpravljajo. Gre za ukrepe, ki so deloma zajeti tudi že v drugih poglavjih kot npr. spodbujanje kupovanja rabljene opreme, servisiranja izdelkov in označevanja možnosti servisiranja, nadomeščanje lastništva stvari z najemom (npr. zot poslovni subjekti najemajo tiskalnike, kopirne stroje), spodbujanje reciklaže starih naprav, označevanje energetsko učinkovitih naprav, ki jih je možno servisirati in reciklirati. Ustrezno je treba povečati tudi obseg zelenega naročanja in s tem mehanizmom postaviti javni sektor za zgled. Nadalje je poleg spodbujanja dobrih praks na drugi strani možno obdavčiti prakse z velikim ogljičnim in ekološkim odtisom. Pravo tudi definira osnovne življenjske potreščine - to so tiste "premičnine"/stvari, ki po Zakonu o izvršbi in zavarovanju izvzete iz izvršbe. Kar je več in ima večji ogljični in ekološki odtis, bi moralo biti obdavčeno z ustrežno okoljsko dajatvijo. Enako bi bil lahko obremenjen tudi presežek rabe energije nad neko osnovno količino, ki jo posameznik potrebuje.

Koristen vir tudi - <https://www.openexp.eu/posts/cop26-sufficiency-should-be-first>.

- **Zmanjšanje odvisnosti od avtomobila** – slaba dostopnost storitev trajnostne mobilnosti (predvsem slabo dostopen ali popolnoma nedostopen javni potniški promet in pomanjkanje drugih alternativ) spodbuja prisilno lastništvo osebnega avtomobila. Če imajo prebivalci dovolj ponudbe, se lastništvu avtomobila lažje odrečejo in s tem dosežejo kvaliteto življenja z manj materialno intenzivno storitvijo. Ocenjujemo, da je do 2050 število registriranih OA lahko enako ali nižje številu gospodinjstev v Sloveniji.

- **Spodbujanje koncepta izposoje/deljenja vozila v solastništvu (car-sharing)**. Subvencije za električna vozila naj spodbujajo najem in nelastništvo avtomobila (mesečni prispevek).

- **Omejevanje hitrosti vožnje**. Hitra vožnja ni problematična zgolj zaradi povečane prometne nevarnosti, pač pa tudi z vidika rabe energije. Z višjimi hitrostmi zaradi povečanega zračnega upora (vrednost zračnega upora raste s kvadratom hitrosti) po nepotrebnem povečamo porabo goriva in hkrati emisije, povečana je tudi obraba pnevmatik, ki prispeva k emisijam delcev PM 10. Pri hitrosti 120 km/h porabi vozilo tudi do 20 % več goriva (bencin, dizel) kot pri hitrosti 100 km/h za enako prevoženo razdaljo. Mednarodna energetska agencija IEA je marca 2022 [objavila 10 priporočil za zmanjšanje rabe energije iz prometa](#). Prvo od njih je zmanjšanje omejitev hitrosti na avtocestah za vsaj 10 km/h.

- **Težja vozila imajo večjo porabo, zato je pomembno spodbujanje k nakupu manjših vozil**. Pri nakupu flot električnih osebnih vozil za službene namene ali pri subvencioniranju nakupa električnih vozil je potrebno spodbujati nakup manjših avtomobilov, ki zadostujejo za opravljanje osnovnih potreb po mobilnosti.

- **Spodbujanje digitalizacije s ciljem nadomestila potovanj** - krepitev dela od doma, z ureditvijo tega sistema v javnem sektorju, ki je lahko zgled za privatna podjetja, krepitev in poenostavitev uporabe platform deljene mobilnosti.

3. in 4. RAZSEŽNOST ENERGETSKE UNIJE: ENERGETSKA VARNOST IN NOTRANJI TRG

Vojna v Ukrajini je vidik energetske varnosti in delovanje notranjega trga postavila v povsem novo luč. V EU smo se odločili, da čim hitreje zmanjšamo odvisnost od uvoza ruskega zemeljskega plina. *Predhodno (spletno) javno posvetovanje (jesen 2022) je glede ocene odpornosti slovenskega in širše regionalnega elektroenergetskega in plinskega sistema pokazalo precejšnje nezadovoljstvo respondentov, pri čemer se odgovori v večji meri nanašajo na odpornost slovenskega plinskega sistema. Nekoliko bolj pozitivna ocena je namenjena slovenskemu elektroenergetskemu sistemu, pri čemer tisti bolj utemeljeni odgovori izpostavljajo prihodnje izzive in predlagajo številne ukrepe (npr. povečanje proizvodnje, krepitev elektroenergetskega distribucijskega sistema, uvajanje hranilnikov, digitalizacijo, uvajanje vodika, krepitev čezmejnih plinskih povezav idr.) s ciljem, da se izboljša odpornost energetskih sistemov v prihodnje.*

Odziv glede ciljev in usmeritev na področju energetske varnosti in samozadostnosti do leta 2030 in 2040 je soglasno izpostavil usmeritev k višji samozadostnosti na področju proizvodnje električne energije, s ciljem vsaj 85 % oz. 100 %. V splošnem se respondenti strinjajo, da je treba krepiti robustnost elektroenergetskega sistema in pospešeno vlagati tudi v krepitev plinskega sistema (vključno z opredelitvijo prihodnje vloge vodika). V veliki meri pri odgovorih respondentov razberemo, da poudarjajo pospešeno uvajanje OVE in bodisi gradnjo nove jedrske elektrarne bodisi da NEPN jasno začrta pot do odločitve o novi jedrski elektrarni.

Glavni cilj posodobitve NEPN je zagotavljanje zanesljive, konkurenčne in okolju sprejemljive oskrbe z električno energijo in drugimi energenti s hitrim opuščanjem vseh fosilnih goriv.

8. Prosimo, ocenite, v kolikšni meri podpirate naslednje predlagane usmeritve oz. ukrepe (zelo podpiram – podpiram – ne podpiram – sploh ne podpiram – ne vem):

- a) Vsaj 80 % potrebne moči v elektroenergetskem omrežju z domačimi proizvodnimi kapacitetami do leta 2030 – tudi po izhodu iz premoga najkasneje leta 2033 - **Podpiram**
- b) Vsaj 85 % električne energije proizvedene v proizvodnih napravah v Sloveniji do leta 2030
- c) Vsaj 100 % električne energije proizvedene v proizvodnih napravah v Sloveniji do leta 2040 - **Ne vem**
- d) Čim hitrejša celovita preučitev možnosti dolgoročne rabe jedrske energije (ekonomske in druge strokovne analize, na podlagi katerih bo mogoče najpozneje do leta 2027 sprejeti odločitev glede izgradnje nove jedrske elektrarne) - **Ne vem**
- e) Pospešen razvoj tehnologij, infrastrukture in storitev za shranjevanje energije (pospešena izgradnja črpalnih hidroelektrarn in večjih baterijskih hranilnikov), da se

zagotovi, da bo delež njihove kapacitete (v GWh) v dnevni rabi EE večji od deleža skupne letne proizvodnje fotonapetostnih in vetrnih elektrarn v letni rabi EE - **Zelo podpiram**

f) Prigradnja hranilnikov k novim fotonapetostnim elektrarnam v obsegu vsaj 25 % njihove letne dodane zmogljivosti **Podpiram**

g) Spodbujanje vgradnje hranilnikov toplote (toplotne črpalke v stavbah, SDO, idr.) **Podpiram**

h) Pospešen razvoj sistemskih storitev in pogojev za večjo aktivno vlogo odjemalcev na področju električne energije, daljinske toplote idr. **Zelo podpiramo**

i) Zagotoviti dodatne finančne, človeške in tehnične vire za pospešitev celovitega razvoja in vodenja omrežja za distribucijo električne energije za večjo zmogljivost, odpornost proti motnjam, za naprednost, povezljivost in prilagodljivost, kar bo omogočilo izkoriščanje prožnosti virov in bremen, vključevanje toplotnih črpalk, pospešeno uvajanje e-mobilnosti, vključevanje naprav za proizvodnjo in shranjevanje električne energije iz OVE (posledično tudi dvig omrežnine) **Zelo podpiram**

j) Najkasneje do 2026 vzpostaviti stalni monitoring kakovosti napetosti na merilnih mestih odjemalcev električne energije, ki bo jasen kazalec stanja omrežja **Ne vem**

k) Razogljičenje oskrbe z zemeljskim plinom (biometan, vodik, drugi OVE plini) – podpora proizvodnji v Sloveniji **Ne podpiram**

9. Prosimo, če kratko pojasnite vaše stališče (priporočeno 100-300 besed).

Odgovor:

Plan B podpira opustitev rabe premoga do najkasneje leta 2030, opustitev rabe fosilnega plina do leta 2035, ne podpira rabe jedrske energije in nasprotuje novemu bloku jedrske elektrarne. Zagovarjamo čimprejšnji prehod na 100 % OVE. Kot izpostavljamo na več mestih v tem vprašalniku je z vidika energetske varnosti izjemno pomembna zmanjšana raba energije, ki mora biti s posodobljenim NEPN postavljena na vrh prioritete. K energetske varnosti pomembno prispevajo tudi domači, razpršeni obnovljivi viri energije.

Na cilje o proizvodnih kapacitetah in proizvodnji električne energije doma tako gledamo iz vidika zgoraj predstavljenih stališč. V kolikor lahko določen delež proizvodnje energije zagotovimo z domačimi OVE, jih lahko podpremo. V kolikor pa bi bila za dosego postavljenih ciljev nujna raba jedrske energije, ciljev ne podpiramo.

Pospešen razvoj tehnologij, infrastrukture in storitev za shranjevanje energije zelo podpiramo, vendar naj se preučijo vse možnosti hranjenja (tudi hranjenje s stiskanjem zraka, vztrajniki in vodikom), zadržani pa smo do črpalnih HE, kot je obrazloženo pod 4. vprašanjem.

(Energetska revščina)

V predhodnem (spletnem) javnem posvetovanju (jesen 2022) je velik del respondentov vprašanje energetske revščine naslovil predvsem skozi poudarjanje (le) povečane ravni

samooskrbe z električno energijo. Le manjši del respondentov podaja bolj celovit odgovor in predlaga ukrepe, ki bi bili namenjeni zmanjševanju energetske revščine (vključno z večjo vlogo Eko sklada). Iz odgovorov gre v splošnem razbrati, da je področje izjemno pomembno in da ga mora posodobitev NEPN celovito nasloviti.

10. Prosimo, ocenite, v kolikšni meri podpirate naslednje predlagane usmeritve oz. ukrepe (zelo podpiram – podpiram – ne podpiram – sploh ne podpiram – ne vem):

- a) Upoštevanje višine dohodkov pri višini subvencij URE in OVE v gospodinjstvih **Zelo podpiram**
- b) Uvedbo posebne sheme za zmanjševanje energetske revščine (shema gradi na že obstoječih ukrepih npr. projekt ZERO500, ZERO), vanjo so vključeni ukrepi: projektna pisarna z lokalno svetovalno mrežo za energetske revščine (zagotavlja multidisciplinarno pomoč za energetske revne na enem mestu), neformalna mreža za informiranje in ozaveščanje na lokalni ravni (informiranje energetske revnih preko akterjev neformalne mreže), investicijske spodbude za ukrepe URE in OVE za energetske revne; energetske svetovanje za energetske revne **Zelo podpiram**

11. Kakšen ukrep je po vašem mnenju najbolj primeren za naslavljanje energetske revščine v Sloveniji, tj., s katerim ukrepom bi najlažje zmanjšali energetske revščine v Sloveniji?

Odgovor:

*K hitrejšemu izvajanju zelenega prehoda ter sočasnemu naslavljanju energetske revščine pomembno vpliva zagotovitev administrativnih, institucionalnih in finančnih podpor za prehod na učinkovito rabo energije, zmanjšanje rabe energije in prehod na obnovljive vire energije za ranljiva gospodinjstva, ki si sicer tega ne bi mogla privoščiti. Pri tem bodo pomembno vlogo igrali tudi **skupnostni energetske projekti**, ki omogočajo vključitev energetske revnih v preskrbo s čisto energijo in ki prinašajo pozitivne učinke na lokalne skupnosti. Pravila za energetske skupnosti in zadruge bi morali oblikovati tako, da bi ranljivim ljudem omogočila lažjo včlanitev, na primer s poenostavljenimi pravili za članstvo, z obvezno finančno podporo za ranljive osebe ali z zagotavljanjem brezplačne ali cenejše energije za ranljive osebe. Takšni ukrepi omogočajo sočasno zasledovanje ciljev hitrejšega ambicioznega zelenega prehoda ter prispevajo k sistemskemu naslavljanju energetske revščine in drugih socialnih ranljivosti.*

Predlogi ukrepov:

- **zagotovitev finančnih sredstev za skupnostne energetske projekte in vključevanje energetske revnih gospodinjstev** v skupnostne energetske projekte ob zagotovitvi, da lastništvo skupnostnih energetskih projektov ne bo vplivalo na odvzem socialne podpore;
- **dodatno in sistemsko zagotovljeno** (sredstva so na voljo cel čas, brez prekinitev) **financiranje** in vzpostavitev podpornih shem za celovite trajnostne prenove stanovanj, družinskih hiš in

- večstanovanjih stavb, kjer živijo energetska revna gospodinjstva ter skupine prebivalcev z nizkimi dohodki (izhodišče lahko predstavlja program Ekosklada ZERO500);
- **zagotovitev dodatnih podpor za prehod na ogrevanje z OVE** (toplotne črpalke) za strukturno reševanje visokih računov za ogrevanje, še posebej za najbolj ranljive dele prebivalstva (kjer ni mogoče zagotoviti daljinskega ogrevanja na OVE);
 - **prepoved odklopa elektrike najranljivejšim gospodinjstvom, ki so že tako (v zimskem času) v stiski;**
 - **Visoka obdavčitev luksuzne porabe energije in namemba prihodkov iz tega naslova za udejanjanje ukrepov zelenega prehoda gospodinjstev z nizkimi dohodki, zlasti energetska revnih.**

Predlogi ukrepov na področju mobilnostne revščine (obrazložitev v naslednjem odgovoru):

- **dolgoročno je mogoče mobilnostno revščino preprečiti ali vsaj omiliti z integracijo prostorskega in prometnega načrtovanja;**
- **krepitev JPP, deljene mobilnosti in zagotavljanje dostopne mobilnosti za vse** (brezplačen prevoz za mobilnostno revne, dobre prakse iz tujine: Nemčija – vozovnica 9 eur, Luksemburg - brezplačen javni prevoz po celi državi);
- **nove stanovanjske soseke stanovanjskega sklada naj bodo odlično povezane z LPP, stanovalci naj dobijo letne karte LPP, gradnjo parkirnih mest se omeji;**
- **solidarnostni mehanizmi.**

12. Prosimo, če kratko pojasnite vaše stališče (priporočeno 100-300 besed).

Odgovor:

Po zadnjih razpoložljivih podatkih živi v Sloveniji več kot 100000 ljudi (7,2 % gospodinjstev) v energetska revščini, še mnogo več prebivalcev in prebivalk pa živi le malo nad pragom (energetske) revščine, torej v materialnih okoliščinah, ki **ne omogočajo dostojnega življenja**. Prav tako najnovejše poročilo o neenakosti kaže, da se ta v Sloveniji povečuje. Energetska kriza in splošno **visoka stopnja inflacije v zadnjem letu je te trende še okrepila.**

Glede na zgornje podatke in ugotovitve je **upoštevanje dohodkov pri višini subvencij URE in OVE ključno** in lahko **bistveno prispeva k sprejemljivosti ukrepov** zelenega prehoda s strani prebivalstva ter s tem pozitivno vpliva na uspešnost zelenega prehoda. Bi bilo pa v tem kontekstu potrebno okrepiti trenutno predvideni ambiciozen cilj na področju energetske revščine (tj. doseganje 3,8 % energetska revnih gospodinjstev), saj je ta premalo ambiciozen.

Potrebno je poudariti tudi povezavo med energetska revščino in zdravjem ljudi, zaradi katere je večja ambicioznost pri reševanju energetske revščine še toliko bolj pomembna. Po podatkih, zbranih v okviru projekta EmpowerMed, prebivalci, ki jih je prizadela energetska revščina, pogosteje navajajo, da jih pestijo zdravstvene težave ali da trpijo za dolgotrajno boleznijo kot ljudje, ki jih energetska revščina ni prizadela (54 % proti 37 %).

Dejavniki energetske revščine **so globoko strukturni** – segajo daleč onkraj triade »nizek dohodek – slaba energetska učinkovitost – visoki izdatki«, zato so za njeno reševanje potrebni tudi **strukturni ukrepi, ki se osredotočajo tudi na reševanje stanovanjske problematike, problema prekarnosti in revščine nasploh**. V tem kontekstu bi NEPN moral opredeliti tudi širše strukturne spremembe, ki celostno prispevajo k razreševanju energetske revščine in drugih socialnih ranljivosti (kot npr. boljša in pravičnejša (tudi glede na spol) delovna mesta v okviru energetskega prehoda).

Tudi na splošno bi bilo potrebno **podrobno opredeliti socio-ekonomske vplive ukrepov NEPN**. To bi omogočilo predvidevanje večjih negativnih vplivov ukrepov na ranljive dele prebivalstva (ki lahko rezultirajo v odporu do ukrepanja) ter pravočasno prilagoditev politik in omilitev negativnih socio-ekonomskih vplivov (na primer, davki na ogljik, ki se brez razlikovanja uporabljajo za energijo ali potrošniško blago, lahko resno vplivajo na dohodke gospodinjstev in povečajo energetske revščine).

V večini družb ženske zaradi spolnih vlog prevzemajo neplačano skrbstveno delo ali pa opravljajo premalo plačana dela (s krajšim delovnim časom), zaradi česar nastajajo razlike v plačilu in pokojninah med spoloma, kar posredno vpliva tudi na večjo izpostavljenost energetske revščini. Iz tega vidika so potrebni **ukrepi, ki se osredotočajo npr. na prednostno vključevanje žensk v usposabljanje in delovna mesta**, povezana s prenovo stavb in obnovljivimi viri energije, ki te spolne neenakosti naslavljajo.

Vpeljava pojma in ukrepov, ki obravnavajo mobilnostno revščino

Dosedanja prometna politika je privedla do **velike odvisnosti prebivalcev od osebnega avtomobila**. **Slovenska gospodinjstva so v samem vrhu EU po deležu proračuna, ki ga namenijo za mobilnost** (več kot 16%). V trenutnih trendih rasti cen nakupa vozil, goriv, vzdrževanja vozil, slabi ponudbi in dostopnosti javnega potniškega prometa, se mobilnost ranljivih skupin še slabša.

Evropska komisija je na podlagi paketa Pripravljeni na 55 sprejela **uredbo** (sprejeta v EP aprila 2023) za ustanovitev Socialnega sklada za podnebje in državam članicam naložila pripravo nacionalnih socialnih načrtov za podnebje. Le-ti morajo biti po navodilih EK usklajeni z NEPN. Socialni sklad za podnebje bo naslavljala ranljive skupine, ki bodo prizadete zaradi podnebnih politik, na področjih stavb in prometa. Financiral se bo iz sistema ETS2 (stavbe, promet) in iz sredstev držav članic. **Tako kot je NEPN 1 vključil energetske revščine, pa za njegovo revizijo predlagamo tudi upoštevanje pojava mobilnostne oz. prevozne revščine**, s ciljem njenega blaženja in zmanjševanja s pospešenim izvajanjem ukrepov prometne politike, socialne politike, splošnih ukrepov prostorske politike (npr. stanovanjska politika) in drugih ciljnih sistemskih ukrepov.

V uredbi je definicija **prevozne revščine široko** zastavljena: "Mobilnostna revščina pomeni, da si gospodinjstvo ne more privoščiti prevoza, potrebnega za zadovoljitev osnovnih socialno-ekonomskih potreb v danih okoliščinah, kar povzroča eden od naslednjih dejavnikov ali njihova kombinacija: nizki dohodki, visoki izdatki za gorivo in/ali visoke cene javnega prevoza, razpoložljivost nadomestnih možnosti prevoza in njihova dostopnost ter lokacija, prepotovane razdalje in prometne prakse, zlasti na podeželskih, otoških, gorskih in oddaljenih območjih." Ta definicija je povzeta po uredbi Evropskega parlamenta in Sveta o vzpostavitvi Socialnega sklada za podnebje.

V Sloveniji mobilnostno revščino preučujemo v sklopu projekta CRP Mobilnostna revščina v RS, katerega naročniki so MOPE, ARRS in MNVP. V okviru CRP MR smo pripravili **dve široki definiciji**, mobilnostna je širša in zajema še ukrepe na področju aktivne mobilnosti, medtem ko je prevozna namenjena predvsem uskladitvi terminologije in ukrepom, ki sledijo iz Socialnega sklada za podnebjje.

Definiciji:

- „Mobilnostna revščina je stanje, ko ima posameznik ali gospodinjstvo omejen dostop do zanj ključnih storitev in dejavnosti, ker je pot do njih neustrezna ali si prevoz težko privoščiti.“
- „Prevozna revščina je stanje, ko ima posameznik ali gospodinjstvo omejen dostop do zanj ključnih storitev in dejavnosti, ker je prevoz do njih neustrezen ali si ga težko privoščiti.“

Hkrati mora prenovljen NEPN določiti aktivnosti in njihovo časovnico na področju mobilnostne revščine glede:

- Opredelitve mobilnostne revščine v področni zakonodaji in določiti obveznost periodičnega merjenja razsežnosti pojava;
- Določitve načina merjenja in kazalnike za potrebe statističnega merjenja pojava, ki bodo omogočili boljši vpogled v njegovo razsežnost in značilnosti;
- Opredelitve ciljev za omejitev in zmanjševanje mobilnostne revščine;
- Spremljanja doseganja ciljev ukrepov različnih področij;
- Akcijskega načrta za obvladovanje mobilnostne revščine;
- Ocene vpliva ukrepov na področju prometa na stanje mobilnostne revščine.

5. RAZSEŽNOST ENERGETSKE UNIJE: RAZISKAVE, INOVACIJE IN KONKURENČNOST

V NEPN si je Slovenija (med drugim) zastavila za cilj do leta 2030 povečati vlaganja v raziskave in razvoj – najmanj 3 % BDP do leta 2030 (od tega 1 % BDP javnih sredstev), povečati vlaganja v človeške vire in nova znanja, potrebna za prehod v podnebno nevtralno družbo, podpirati podjetja za učinkovit in konkurenčen prehod v podnebno nevtralno in krožno gospodarstvo, spodbujati raziskovalne, multidisciplinarne razvojno-raziskovalne ter demonstracijske programe in projekte ter digitalizacijo in povečanje kibernetne varnosti. Komisija je ocenila, da NEPN Slovenije vsebuje jedrnat in jasen pregled specifičnih ciljev na področju raziskav in inovacij, a da ne določa sistematično politik in ukrepov za doseganje teh ciljev, ne navaja podatkov o naložbah in časovnega okvirja za doseganje ciljev. Kot šibko točko vidi tudi pomanjkanje vizije za leto 2050.

V predhodnem (spletnem) javnem posvetovanju (jesen 2022) respondenti izpostavljajo usmeritev raziskav in inovacij v različna področja, predvsem tista, na katerih so strokovni aktivni, pri čemer je razbrati poudarek predvsem na nizkoogljičnih tehnologijah (jedrska energija in OVE). V odgovorih je možno razbrati tudi usmeritev v raziskave in inovacije na področju URE in prožne rabe energije, vodika, digitalizacije. Respondenti, ki so se opredelili

glede cilja, podpirajo cilj najmanj 3 % vlaganj do leta 2030 (od tega 1 % javnih sredstev) in bolj ambiciozen cilj do 2040 (4,5 % vlaganj, od tega 1,5 % javnih sredstev).

Marca 2022 je bila sprejeta [Resolucija o znanstvenoraziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2030 \(ReZrIS30\)](#), s katero je Slovenija določila, da bodo javna vlaganja v znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost do leta 2030 znašala 1,25 % BDP, pri čemer je že v letu 2027 obseg javnih vlaganj 1 % BDP, celotna vlaganja v znanstvenoraziskovalno, razvojno in inovacijsko dejavnost pa bodo do leta 2030 obsegala 3,5 % BDP. Raziskave in inovacije bodo usmerjene v področja, ki obravnavajo ključna vprašanja za reševanje izzivov trajnostnega razvoja, skladnega s cilji Agende 2030, z njimi povezane zelene in digitalne preobrazbe ter Slovensko strategijo pametne specializacije, med drugim v vzdržno ravnanje z viri energije ter v izzive trajnostne preobrazbe gospodarstva, predvsem s področja energetike (vključno s hrambo in viri) in trajnostne mobilnosti prihodnosti, ter s tem povezanim prehodom v krožno gospodarstvo in trajnostno družbo z upoštevanjem načel pravičnega prehoda.

Največji izziv je povečanje vlaganj v raziskave in inovacij, ki bodo neposredna podpora za učinkovit in konkurenčen prehod v podnebno nevtrarno družbo.

13. Prosimo, ocenite, v kolikšni meri podpirate naslednje predlagane usmeritve oz. ukrepe (zelo podpiram – podpiram – ne podpiram – sploh ne podpiram – ne vem):

- a) Povečanje vlaganj v raziskave in razvoj – najmanj 3,5 % BDP do leta 2030 (od tega najmanj 1,25 % BDP javnih sredstev) - **Podpiram**
- b) Nadaljnje povečevanje vlaganj v raziskave in razvoj do leta 2040 **Podpiram**
- c) Večja vlaganja v razvoj človeških virov in novih znanj, potrebnih za prehod v podnebno nevtrarno družbo - **Zelo podpiram**
- d) Podpora podjetjem za učinkoviti in konkurenčen prehod v podnebno nevtrarno in krožno gospodarstvo **Ne podpiram**
- e) Spodbujanje ciljnih raziskovalnih projektov in multidisciplinarnih razvojno-raziskovalnih programov ter demonstracijskih projektov s ciljem doseganja podnebno nevtralne družbe, za katere obstaja neposredni interes gospodarstva ali javnega sektorja ter izpolnjujejo cilje nacionalnega razvoja, zlasti na področjih energetske učinkovitosti, krožnega gospodarstva in zelenih energetskih tehnologij - **Podpiram**
- f) Spodbujanje uporabe digitalizacije pri podnebnih ukrepih in povečanje kibernetne varnosti v vseh strateških sistemih **Podpiram**

14. Prosimo, če kratko pojasnite vaše stališče (priporočeno 100-300 besed)

Odgovor:

Podpiramo povečanje vlaganj v raziskave in razvoj, a morajo biti te bolj ciljno usmerjene in dejansko prispevati k prehodu v podnebno nevtrarno družbo. Zato je potrebno **bolje razdelati potencialne niše in področja**. Nujno se je potrebno osredotočiti na zmanjšanje rabe energije, URE in OVE, ki naj bodo prioritarna področja vlaganj, saj bosta ta dva sektorja še dolgo rasla na globalni ravni. S primernim vlaganjem, storitvami in produkti lahko tudi domača industrija postane konkurenčna na globalni ravni. V sektorju industrije klasični URE ukrepi ne bodo dovolj; za obsežno dekarbonizacijo so **nujno potrebne inovacije na ravni produktov, procesov in poslovnih modelov**, zato je ključno vlaganje v R&R in inovacije. Smiselno bi bilo določiti odstotek izdatkov, ki bo namenjen R&R na področju zmanjšanja rabe energije, URE in OVE.

Zadostne investicije v raziskave in razvoj ter inovacije so nujno potrebne za razogljičenje gospodarstva, za pospešitev razvoja inovativnih tehnologij in so-razvoj novih izdelkov, podjetij in storitev. Te investicije lahko podpiramo skozi javne programe spodbujanja razvoja in inovacij, hkrati pa zahtevajo tudi močno vpetost gospodarstva. Velika vlaganja so potrebna na področju elektroenergetske infrastrukture za proizvodnjo, transport in distribucijo obnovljivih (in variabilnih) virov energije. Vlaganja morajo podpreti tudi nadaljno upravljanje s porabo (DSM).

Pomembno bo tudi spodbujanje uporabe digitalizacije pri podnebnih ukrepih, saj zeleni in digitalni prehod predstavljata ključni politiki EU in RS. **Spodbude lahko doprinesejo k potencialom vzporednega digitalnega prehoda za podporo podnebnih ukrepov in hkrati pomagajo podnebno »obarvati« tudi digitalni prehod.**

Industrijski in proizvodni sektor bosta za razogljičenje potrebovala javno podporo. Vendar je bila doslej večina programov javne podpore usmerjena v naložbe, ki izboljšujejo produktivnost in nekoliko izboljšajo energetska učinkovitost in učinkovitost virov. To ni dovolj za razogljičenje. **Javno podporo je treba usmeriti v tiste prebojne in drage naložbe, ki vodijo v razogljičenje, ne pa v tiste, ki so usmerjene v kratkoročno konkurenčnost.** Takšne naložbe so same po sebi koristne za podjetja in bodo že realizirane, če bo zagotovljen dostop do financiranja.

Pomembnejšega zmanjšanja emisij v sektorju kmetijstva na trajnostni način ne bo mogoče doseči z izoliranimi (večinoma tehnološkimi) ukrepi na področju kmetijske pridelave, ampak **je potrebna transformacija celotne oskrbovalne verige s hrano. Predlagamo, da se v NEPN vključi celostni multidisciplinarni razvojno-raziskovalni program za raziskovanje zmanjšanja emisij v oskrbovalni verigi s hrano.** V okviru projekta naj se pripravijo scenariji z naslavljanjem virov emisij v celotni oskrbovalni verigi s hrano in ob upoštevanju podnebnih, okoljskih in ciljev nacionalnega razvoja. S pomočjo modeliranja naj se ovrednotijo učinki ukrepov. To bo omogočilo prihodnje informirano oblikovanje ukrepov zmanjšanja emisij v sektorju kmetijstvo.

Pripravili: Focus, Umanotera, CIPRA, Inštitut za politike prostora